

El procés de Bolonya ha despertat recels entre els professors i també entre els estudiants. Tot sovint hi ha hagut manifestacions d'alumnes contra la renovació dels sistemes d'estudis, com aquesta feta als carrers de Roma.

El procés de Bolonya a la italiana

La convergència dels plans d'estudis de les universitats europees va endavant. Però l'anomenat 'procés de Bolonya' ha originat dificultats, confusió i, sobretot, diversitat de ritmes. També a Itàlia, on se signà l'acord.

El procés de Bolonya ha agafat ritmes diferents, i a Itàlia, on es va signar, algunes universitats s'hi ha adaptat de manera pràcticament total, mentre que algunes altres encara hi oposen resistència. El procés, irreversible, ha fet que es multipliquessin els cursos per a homologar crèdits i títols, cosa que en alguns indrets ha creat confusió. A Itàlia, la Santa Seu també es troba obligada a adaptar els plans de les universitats eclesiàstiques i pontificies a aquestes noves normatives de qualitat europea.

L'objectiu del procés de Bolonya és sobretot que els diversos sistemes d'instrucció superior dels països eu-

ropeus convergeixin en un sistema comú més transparent, amb una estructura basada en tres cicles (batxillerat o llicenciatura, màster i doctorat de recerca).

Tanmateix, al complex sistema universitari italià no li és pas fàcil de reduir a 120 crèdits la formació breu i a 180-240 el segon cicle, ni tampoc és senzill que desapareguin les diplomatures i llicències (*laurea breve* i *laurea specialistica*), típiques del secular sistema universitari italià.

Els principis clau que guien aquest camí emprès a la simbòlica ciutat universitària de Bolonya són sobretot la *integració*, la mobilitat de professors i alumnes i la millora de la qualitat, a més de la part tècnica corresponent a l'homologació de títols.

El procés de Bolonya és el camí que els ministres d'educació superior dels països europeus —no tan sols de la Unió Europea; per tant, també hi entra la Santa Seu com a estat euro-

peu— consensuen per tal de construir un espai europeu d'instrucció universitària. El Ministeri d'Universitats i Recerca italià és un dels més entusiastes d'aquesta nova etapa de l'ensenyament superior a Europa.

Dins el procés de Bolonya, una de les darreres reunions efectives ha estat la convenció de Lisboa de l'any 2000, anterior a la trobada a Barcelona. Itàlia ha rebut el procés positivament i ja el va integrar al primer quadre jurídic que preveu el reconeixement de títols professionals obtinguts a l'estranger.

El professor Michele Sorice, de la Universitat La Sapienza de Roma, ha seguit l'adaptació italiana al procés de Bolonya i en subratlla, d'una banda, la diferent "atenció" que alguns centres han concedit a aquest canvi —per exemple Roma, Milà o Bolonya— i la "lenta" aplicació en alguns altres indrets. De beneficis, aquest procés d'integració europea en té molts, se-

gons Sorice —que també és docent a la Universitat de Lugano, a Suïssa, i a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma. Amb tot, també cal veure "com s'harmonitza amb la llibertat dels centres i amb l'especificitat de cadascun sense caure en homogeneïtzacions impossibles".

Aquest sociòleg de la comunicació recorda que l'objectiu de Bolonya és "fer convergir els sistemes d'instrucció superior dels països europeus en un sistema comú més transparent, caracteritzat per un reconeixement de títols, una mobilitat més gran i l'adopció d'un sistema europeu de crèdits que, a Itàlia, ja ha obligat a fer modificacions internes, com per exemple que en algunes titulacions no hi hagi més de 20 exàmens ni més de 180 crèdits". Sorice explica que a Itàlia, on es va signar aquest procés educatiu, ja fa quatre anys que s'ha hagut d'aplicar per llei. La Sapienza de Roma, Bolonya i Milà són les que s'hi han adaptat més de pressa.

Un cert caos. "Els professors han de canviar els cursos, simplificar-los, i per als estudiants ha estat una mica caòtic. Per exemple, a Matemàtiques de La Sapienza —la universitat pública més antiga de Roma— hi ha hagut queixes, d'una banda per la multiplicació de cursos i, d'altra, perquè les matèries s'han hagut de simplificar molt."

"A la Universitat Catòlica de Milà hi ha hagut una aplicació més equilibrada, amb un procés menys fragmentat", observa Sorice. "Molts professors accepten aquesta adaptació, però amb dificultats, tot i que s'adonen dels avantatges d'oferir un títol vàlid on sigui." Creem ciutadans llicenciats europeus, tot i que el preu pot ésser un cert empobriment dels estudis i una excessiva burocratització, afegeix en declaracions a EL TEMPS. "La Reforma té una lògica, és clar, tot i que se n'ha fet l'aplicació d'una manera discutible", considera Michele Sorice, que veu positivament l'adopció d'un sistema europeu de crèdits i la promoció de la dimensió europea dels processos formatius.

La Santa Seu també ratifica el procés. El Vaticà ha ratificat el pro-

cés de Bolonya. Així doncs, pel que fa a les universitats pontificies —que confereixen títols pontificis corresponents al Vaticà i que són reconeguts segons els acords de la Santa Seu amb els països concrets—, la Salesiana i la Santa Creu de Roma van bastant endavant quant a homologació, mentre que universitats històriques com la Gregoriana van més a poc a poc. Un dels problemes més greus és l'adaptació dels crèdits —els crèdits a les universitats pontificies no s'adiuen amb els de les universitats civils— i també alguns dels criteris de mobilitat: si amb Bolonya qualsevol llicenciat en qualsevol matèria podrà optar a un tercer cicle o doctorat en una altra disciplina, en el camp pontifici això té restriccions: només pot fer un doctorat en teologia qui té una llicenciatura en teologia, que segueix uns canons molt determinats i universals sobre quins són els continguts bàsics a cursar.

Tot i que Bolonya no es presenta com un monstre totalitari que impedeixi la llibertat als centres, és cert que dissenya unes bases comunes que en el món universitari eclesiàstic i pontifici no són pas fàcils d'harmonitzar.

En alguns ambients italians el procés de Bolonya ha estat criticat, perquè és vist com una *americanització* i una *mercantilització* de la Universitat. En aquest sentit, hi ha hagut manifestacions públiques encapçalades per professors i seguides per estudiants, en què s'ha posat de manifest un dels límits del procés, i és la complicació que implicarà poder treballar i estudiar, una constant que fins ara, a Europa, és molt més alta que no als EUA, on un universitari viu i es dedica completament als estudis, s'està en un campus, té beques per a estudiar i no dedica el temps a cap més ocupació, com ara una feina. En aquesta línia, Itàlia tem que aquest procés de convergència, a la llarga, sigui un procés elitista que obligui aquell qui no té recursos ni temps a apartar-se dels estudis universitaris; i tot plegat és vist com un cert empobriment de la tradició europea que queda *engolida* pel sistema anglosaxó.

Miriam Díez Bosch
Roma